

Autisme og unge i uddannelse

Sif Stewart-Ferrer
Cand.mag. (filosofi og antropologi)
www.autismeraadgiveren.dk

www.autismeraadgiveren.dk
Sif Stewart-Ferrer • Cand.mag. (filos., antrop.)

Autismespektrumtilstande (herunder Aspergers Syndrom) og hvordan den heraf følgende anderledeshed spiller ind for unge og voksne under uddannelse og i det videre arbejdsliv

Sif Stewart-Ferrer

Cand.mag. (filosofi og antropologi)

www.autismeraadgiveren.dk

www.autismeraadgiveren.dk
Sif Stewart-Ferrer • Cand.mag. (filos., antrop.)

Anderledes...

Autisme

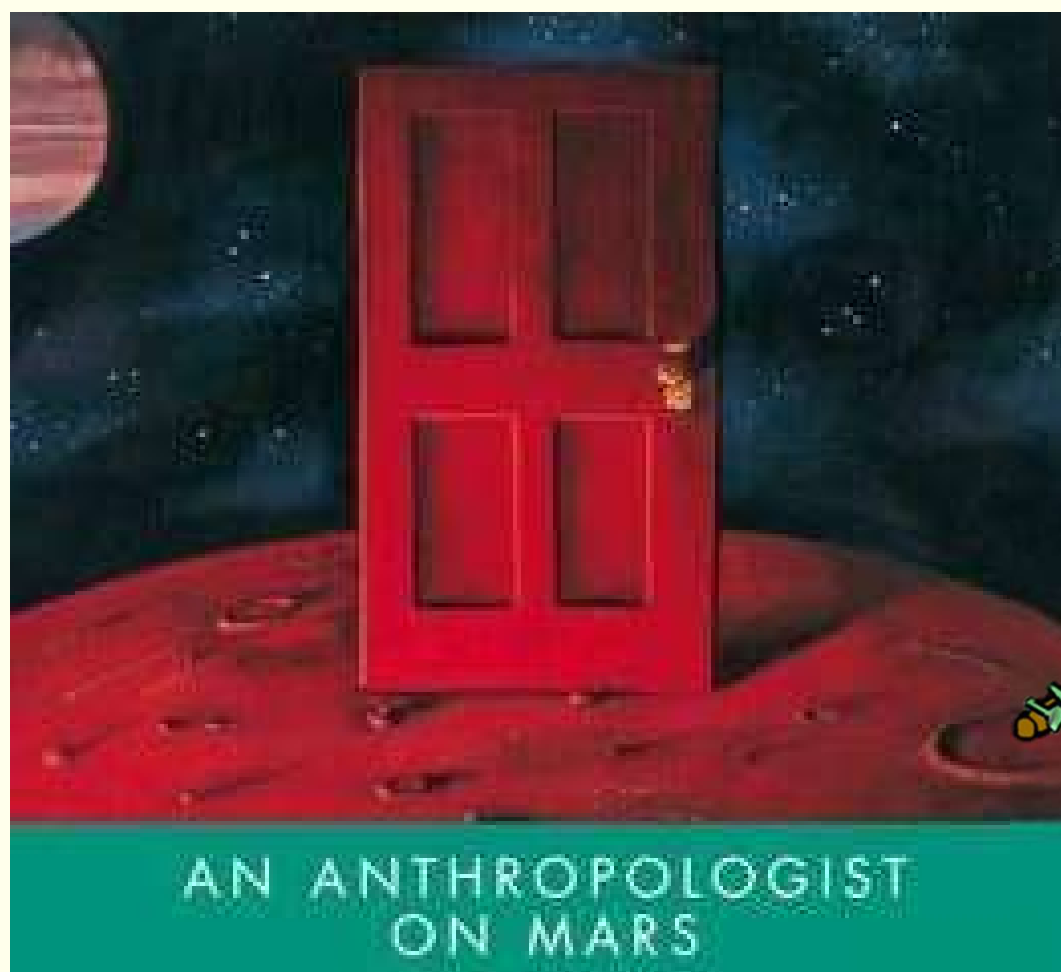
Hvad vil det sige at være autist?

- Anderledes...
 - Hjerneopbygning
 - Sanseprofil
- Derfor er...
 - oplevelsen af verden anderledes
 - samspillet med andre anderledes
 - interesser og værdier anderledes
 - Etc. ...
- Et spektrum af autistetilstande...
 - Normalfordeling af IQ (Aspergers = normal IQ og opefter)
 - Forskellige skæve sanseprofiler

Autism is a way of being.
It is pervasive; it colors
every experience, every
sensation, perception,
thought, emotion, and
encounter, every aspect
of existence.

Jim Sinclair

Livet som autist

Bogen "An Anthropologist on Mars" af Oliver Sacks

Rumvæsen fra <http://www.wrongplanet.net/>

Autisme Spektrum **Forstyrrelse**

- **Afvigende socialt samspil** (nedsat eller anderledes øjenkontakt, mimik og gestik, manglende udvikling af fælles interesser, nedsat legeevne, nedsat empati og situationsfornemmelse, emotionel dysregulering, deler ikke følelser og oplevelser med andre).
- **Afvigende kommunikation** (forsinket eller afvigende sprogudvikling, nedsat non-verbal kommunikation, nedsat spontan tale, repetitiv eller idiosynkratisk sprogbrug, nedsat forestillingsevne og "som-om-leg").
- **Intense eller snævre interesser** eller **stereotyp og repetitiv adfærd**.
- Mange **børn** med autismspektrumforstyrrelse (ASF) har **sanssemæssig sensitivitet** (følsomhed for lyd, berøring, lugt eller konsistens) eller en generel tendens til let at blive overstimuleret.

<https://www.sundhed.dk/sundhedsfaglig/laegehaandbogen/boerne-og-ungdomspsykiatri/tilstande-og-sygdommeggennemgribende-udviklingsforstyrrelser/autismespektrumforstyrrelser/>

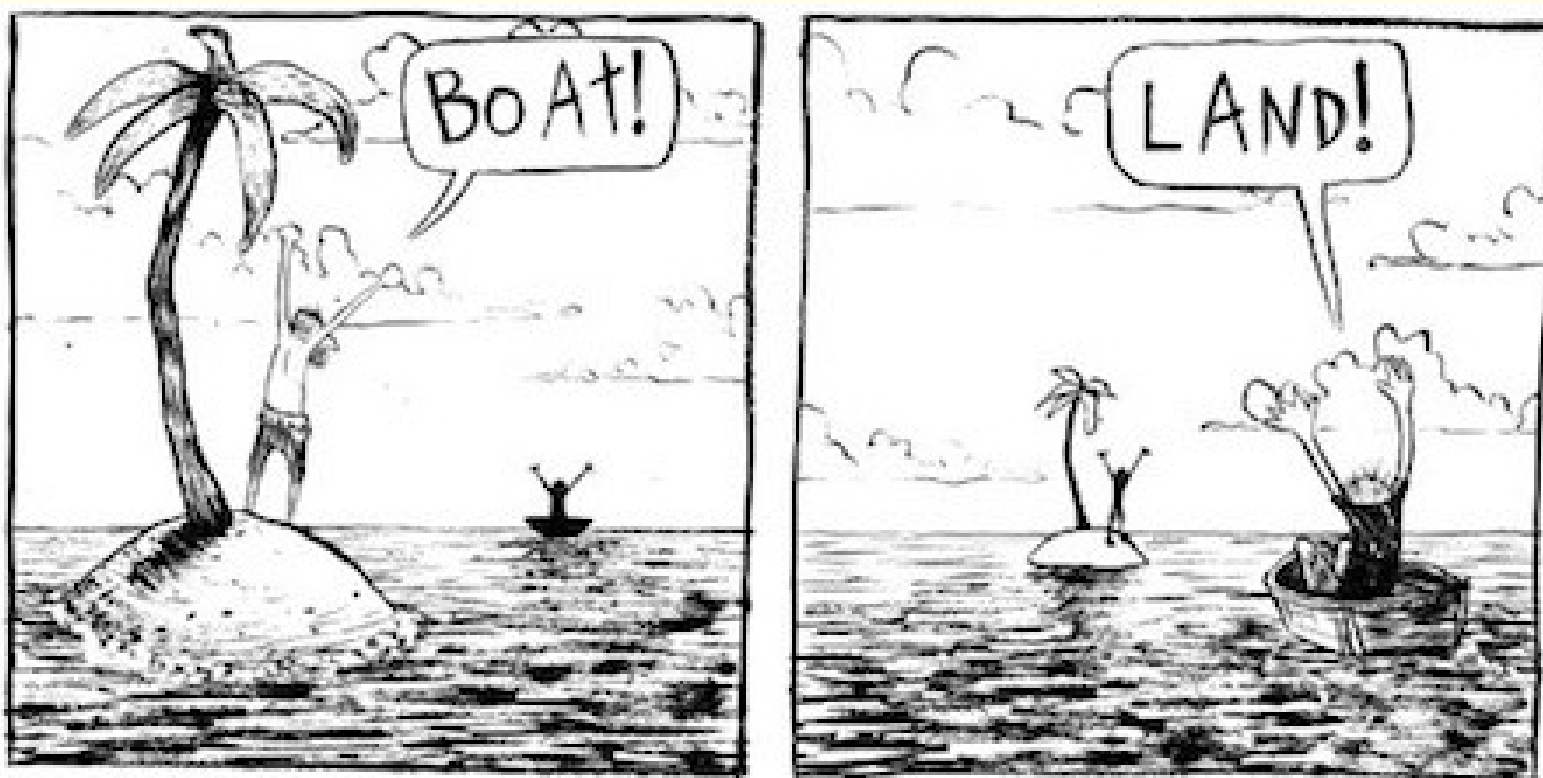

Autisme Spektrum **Funktionalitet**

- **Socialt samspil** foregår ved deling af informationer om interessante emner eller samvær om fælles aktiviteter af interesse. Deler ikke unødigt følelser og oplevelser med andre.
- **Kommunikationen** er ofte konkret og bogstavelig, der spildes ikke tid på overflødig small-talk. Sprogligt nyskabende, finder vedvarende glæde ved repetitioner, lytter efter detoneret indhold (det som siges).
- **Stor viden inden for- og dedikation til interesser, gentager gerne** uden at blive utålmodig eller irriteret.
- Mange med autismspektrumfunktionalitet (ASF) har meget fintfølende **sanseapparater** og må derfor skærme sig for ikke at blive overstimuleret når der ikke er behov for sansningens fulde kapacitet.

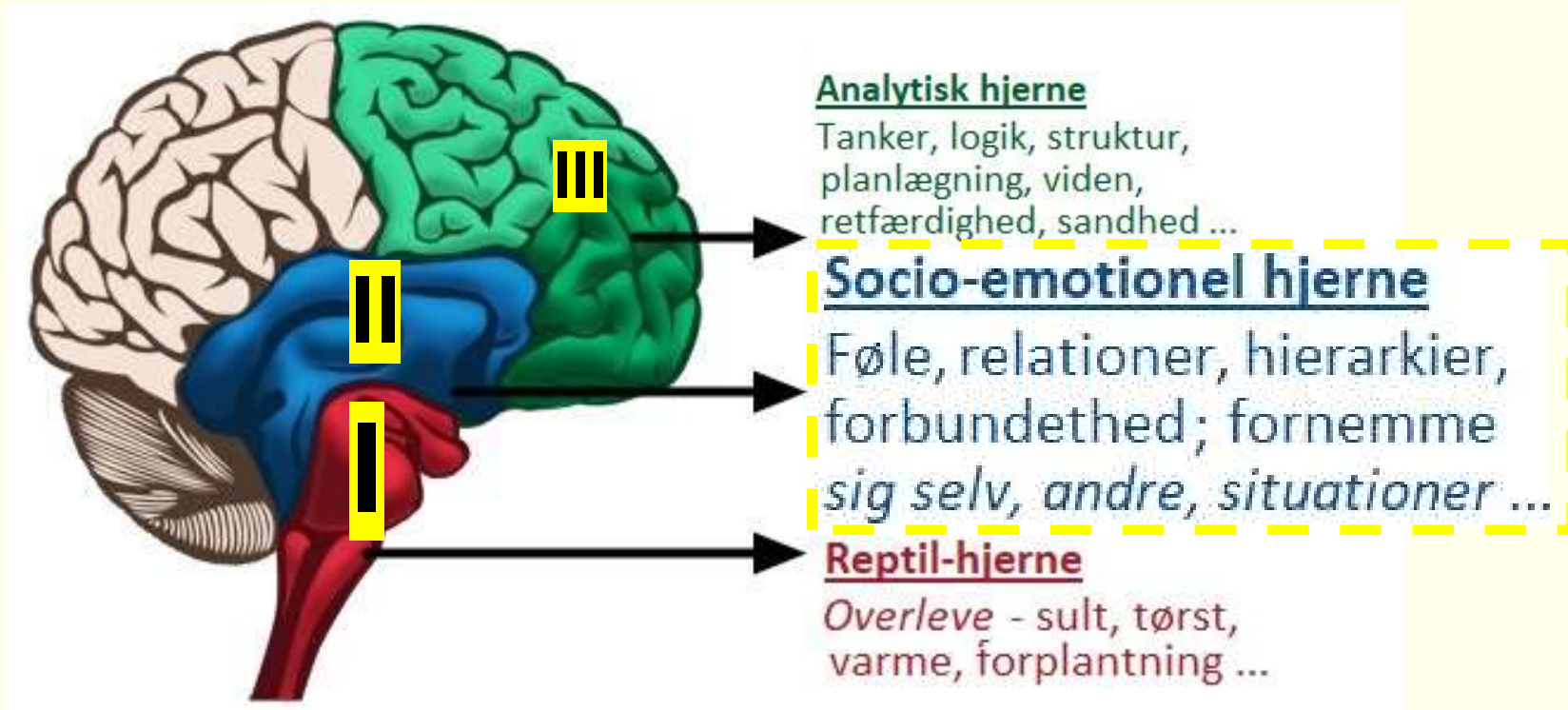

Perspektivet...

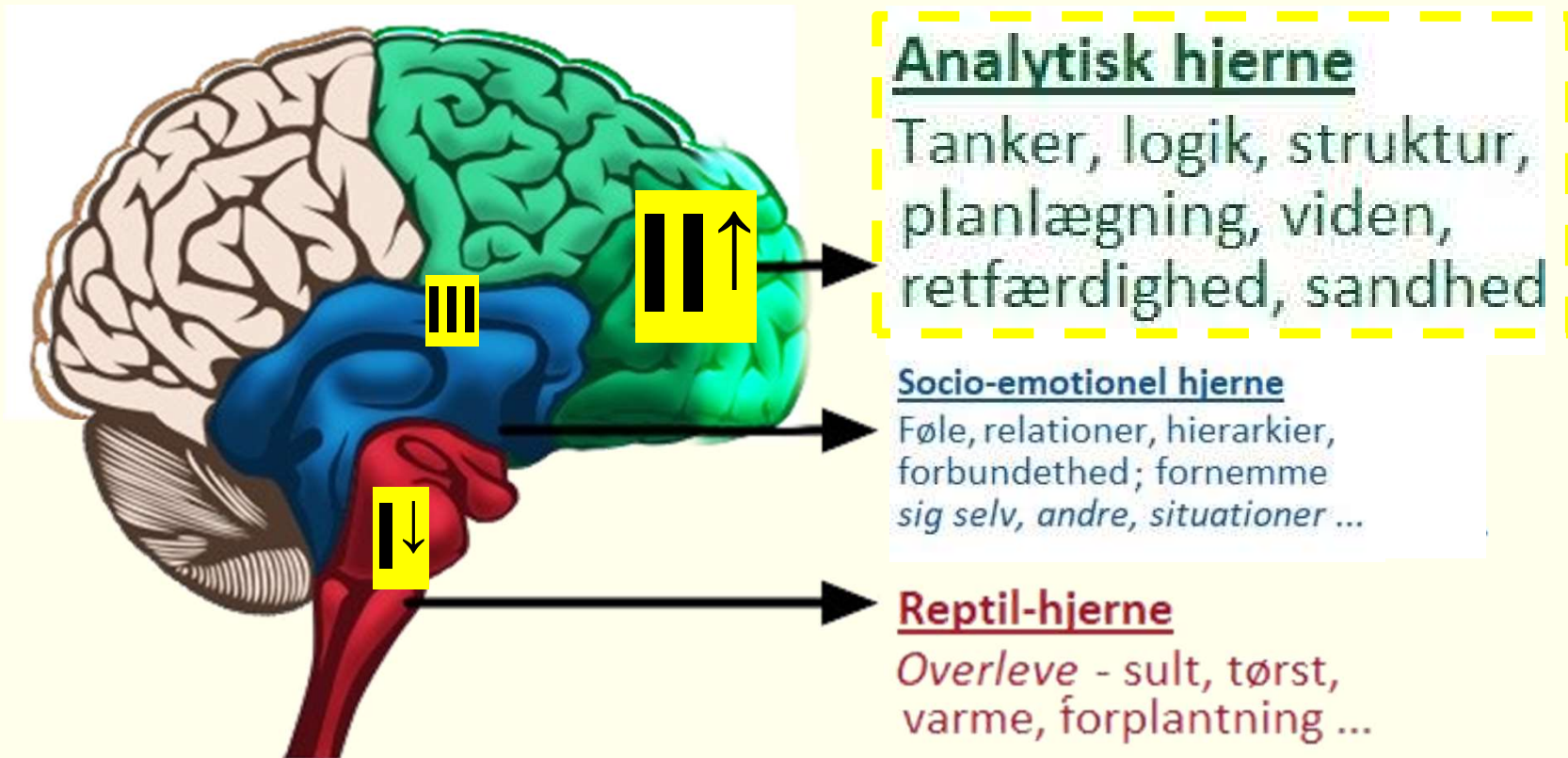
‘Standard-hjernen’

‘Ressource-fordeling’ i f.t. funktioner i hjernen:

ASF-hjernen

Anderledes 'ressourcefordeling' i hjernen

Mønster-analytiker >< 'FORNEMMER':

(efter Baron-Cohen et al., *passim*)

■ ASF

■ Mønster-analytiker

■ LIVSværdier – "Valuta":

- Sandhed & Viden
- Logik
- Systemer
- Analyser

■ Vi er sammen **om noget**

■ **"What** is right?"

■ NT

■ 'Fornemmer'

■ LIVSværdier – "Valuta":

- Følelser
- Samspil
- Hierarkier
- "Syns-ninger"

■ Vi er **sammen**

■ **"Who** is right?"

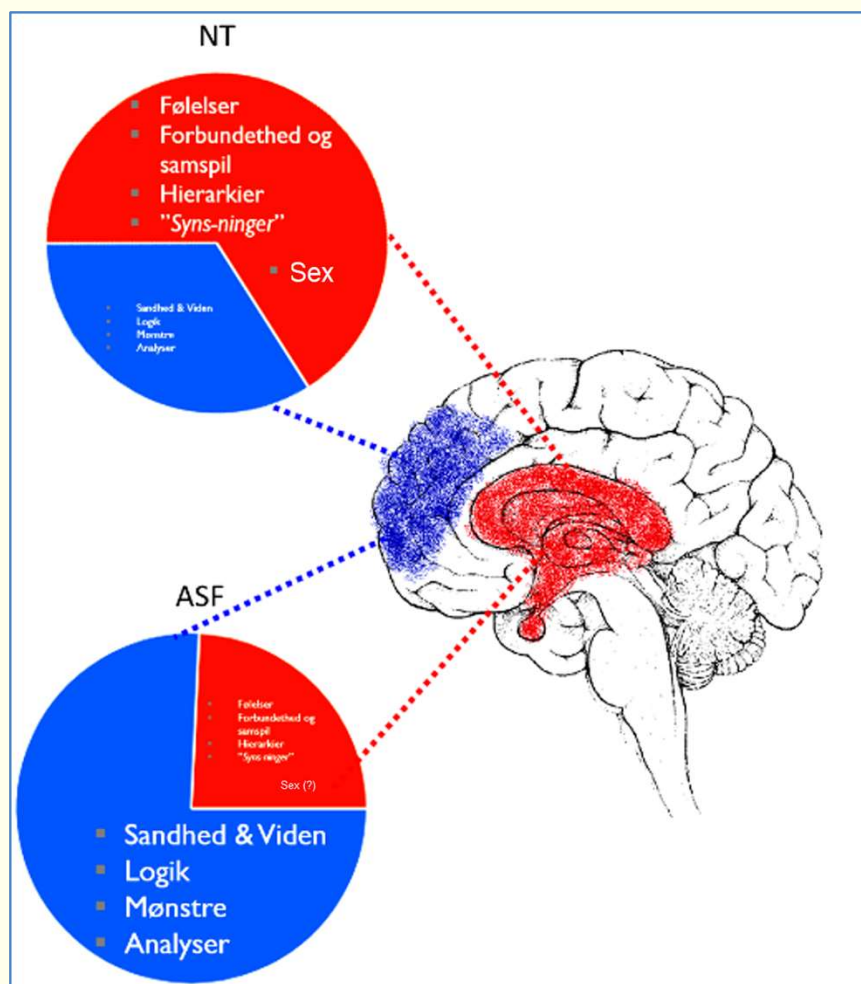
*Må man sige det højt til sine
lærere hvis de tager fejl?*

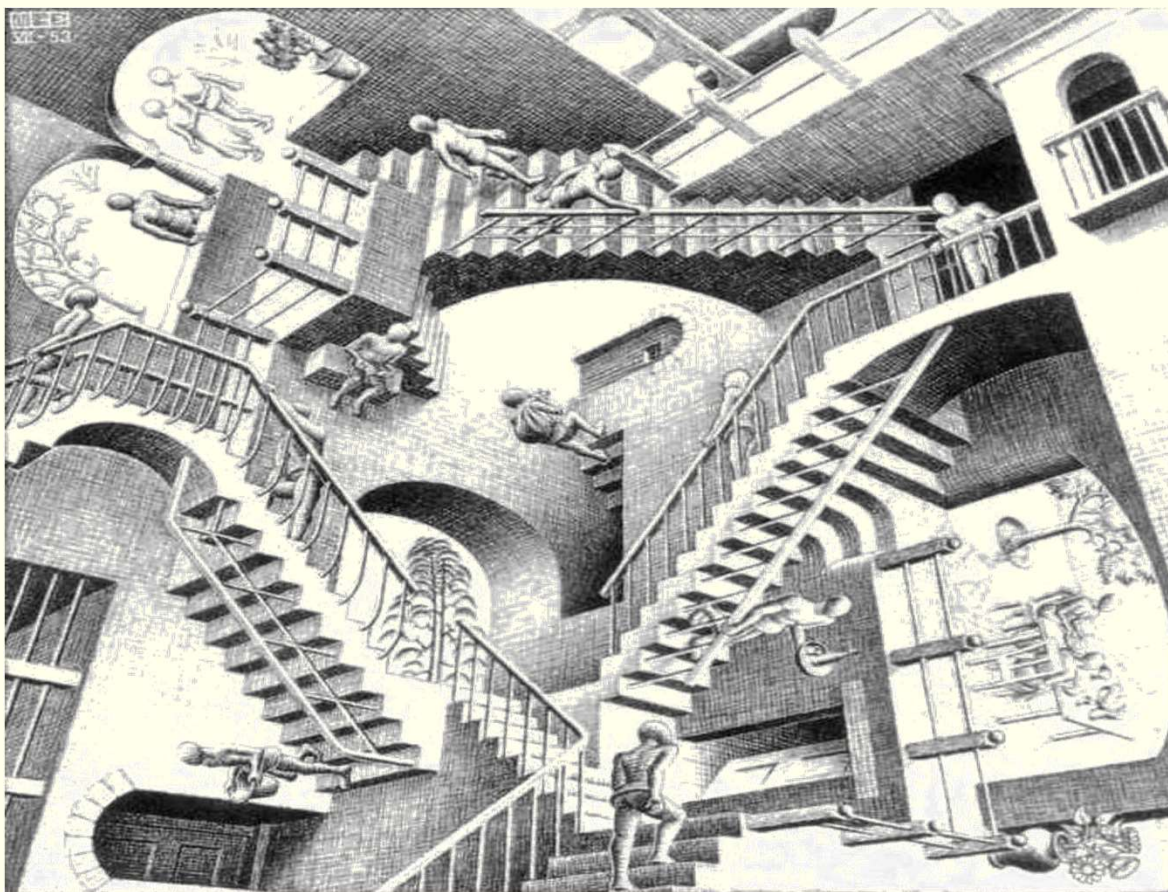
‘Filtre’ på verden

NT hæfter sig ved ...

ASF hæfter sig ved ...

ASF og NT i en fælles verden...

*Hvad er
egentlig op
og ned her i
verden?*

Piger og kvinder med autisme

- de oversete!

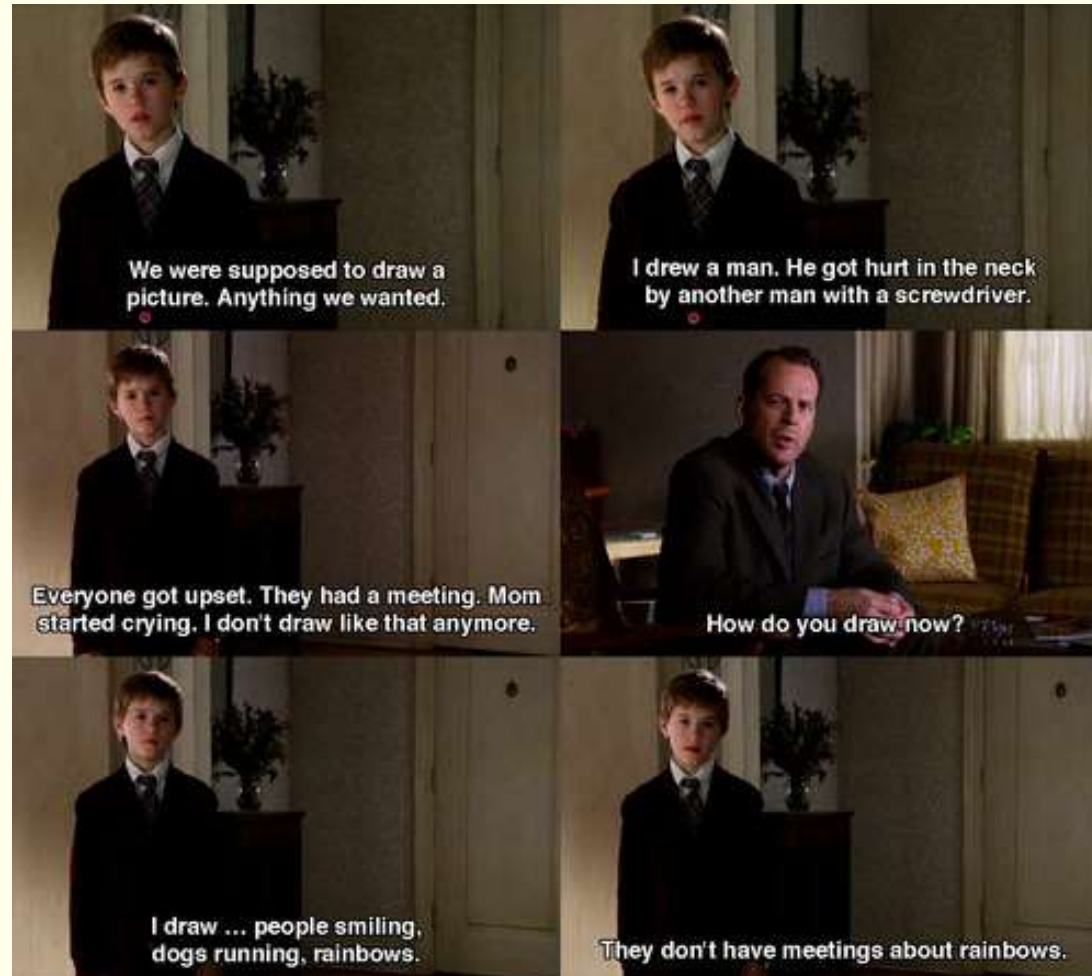
‘“Camouflering” af de autistiske kerneforstyrrelser hos kvinder med autisme hænger sammen med:

- Større sprogfærdigheder
- Bedre færdigheder i efterligning af social samspil
- Mere “udadvendt-men-lidt-pudsig” social væremåde [eller mere stille/”følge-med” social væremåde]
- Mindre trodsig adfærd eller hyperaktivitet i skolen
- Mindre usædvanlige/intense særinteresser
- Mindre repetitiv/stereotyp adfærd’

Lehnhardt, F.-G., et al. (2016).
J Autism Dev Disord (2016) 46:139–154

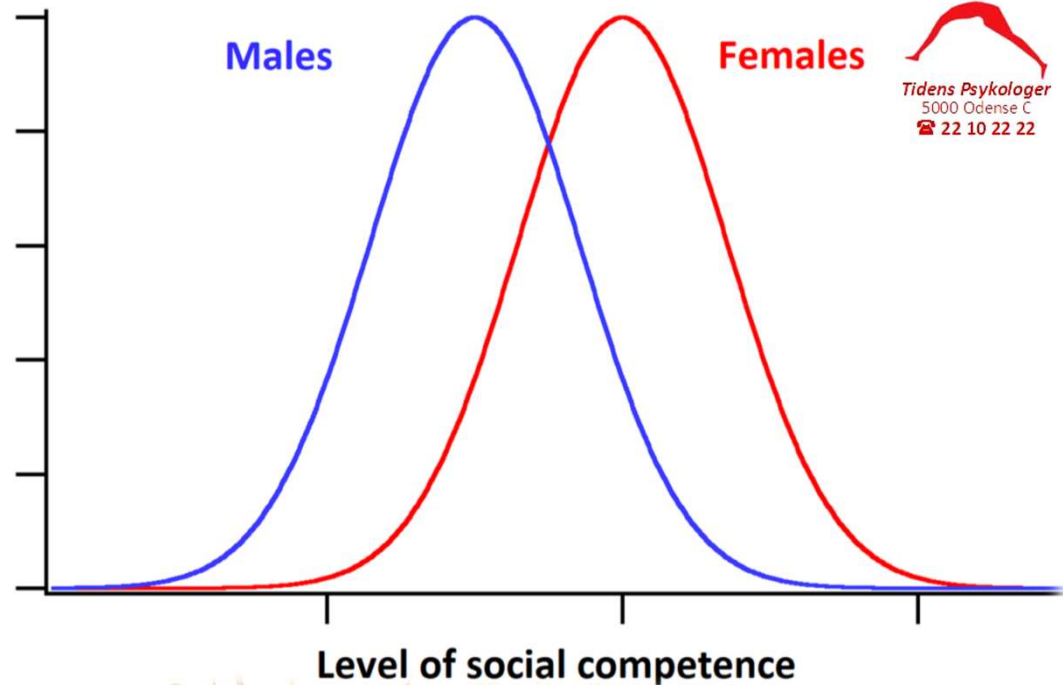
Faktaboks: Sent diagnosticerede voksne med ASF har en overrepræsentation af høj begavelse (6 x befolkningssnormen).

Skin-tilpasning

AUTISTISKE MÆND ER LIDT FORSKELLIGE FRA AUTISTISKE KVINDER.

(Ligesom IKKE-autistiske mænd er forskellige fra IKKE-autistiske kvinder!)

Brugen af den sociale hjerne hos piger med autisme minder om den hos drenge uden autisme.

- Kevin Pelphrey

Pigerne ønsker sociale relationer, men det er svært for dem. De har en evne til at kompensere især med maskering og imitation.

(Tierney, S., et al. (2016).

Research in Autism Spectrum Disorders 23 (2016) 73–83)

Sanser

Sanser: for lidt, for meget og manglende filtre

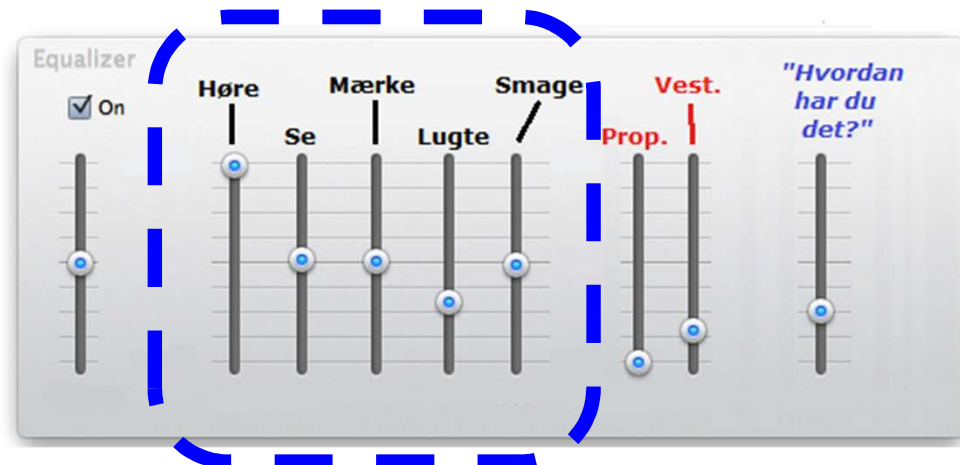
ASF: Den 'skæve' sanseprofil – I (udadtil)

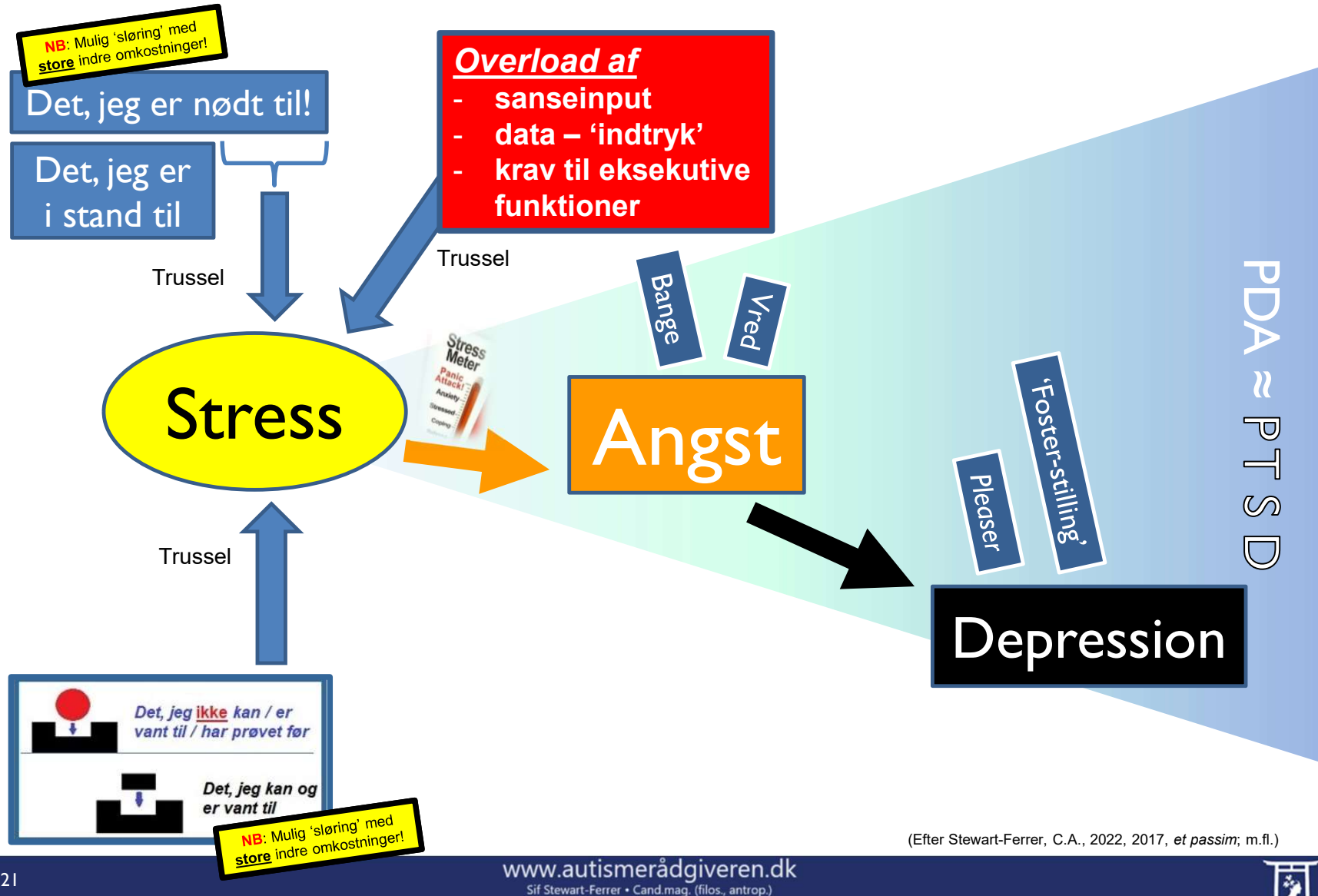
- Kan være **overfølsom** på en eller flere **sanser** (kan se "hysterisk" ud udefra) – fx.:
 - Bliver måske generet af (høje) **lyde**
 - Bliver måske generet af stærkt **lys**
 - Bryder sig måske ikke om at blive **rørt**, give hånd, få knus ...

- Kan virke **underfølsom** på andre områder – *især* 'for-nemmelsen af/for én selv'!
 ("Du skal have jakke på, *fordi her er minus tre grader* herude!")
 ("Lugter brændt? Hov, det må være min hånd på kogepladen!")

94.4% af voksne ASF'ere har massiv sanseanomali.
 Crane, L., et al. (2009)
autism, 2009, Vol 13(3) 215–228

Sansning, indtryk og overload fra omverdenen

ASF: Den 'skæve' sanseprofil – 2 ^(indadtil)

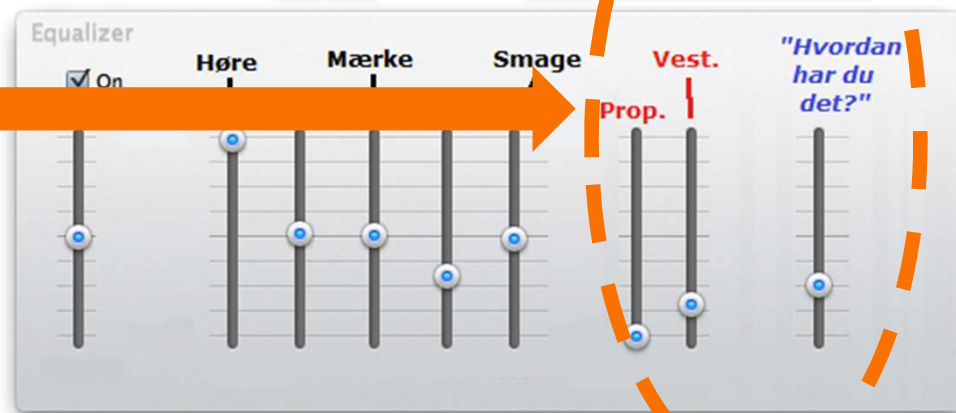
- Kan være **overfølsom** på en eller flere **sanser** (kan se "hysterisk" ud udefra) – fx.:

- Bliver måske generet af (høje) **lyde**
- Bliver måske generet af stærkt **lys**
- Bryder sig måske ikke om at blive **rørt**, give hånd, få knus ...

- Kan virke **underfølsom** på andre områder – **især** 'for-nemmelsen af/for én selv'!

*("Hvordan min dag har været?"
Øhm – fin – tror jeg nok; åh, jeg
brækkede i øvrigt hånden!")*

94.4% af voksne ASF'ere
har massiv sanseanomali.
Crane, L., et al. (2009)
autism, 2009, Vol 13(3) 215–228

Energi-regnskabet

Forstå stress, handicaps og kroniske tilstande ved hjælp af

"Ske-
teorien"

Du vågner hver morgen - og har mellem X og Y skeer. Hvad vil du bruge dem på?

			
 ☐ stå op	 ☐ gå i bad	 ☐ hos lægen	 ☐ med på indkøb
 ☐ børste tænder	 ☐ pakke taske	 ☐ gå i skole	 ☐ huslige pligter
 ☐ tage tøj på	 ☐ spise	 ☐ sport	 ☐ socialt samvær

- baseret på:

Molly's Fund
fighting lupus

original 'Spoon Theory' written by Christine Miserandine

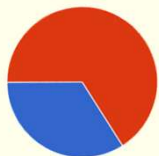

Energi-regnskabet

ASF-styresystem:
Bruger **meget**
strøm = dræner
hurtigt batteriet!

Kræver derfor stram
energi-budget-styring! →

NT-styresystem:
Bruger klart
mindre strøm =
dræner batteriet
langsommere

Forstå stress, handicaps og kroniske tilstande ved hjælp af

"Ske-
teorien"

Du vågner hver morgen - og har mellem X og Y skeer. Hvad vil du bruge dem på?

			
 stå op ☐	 gå i bad ☐	 hos lægen ☐	 med på indkøb ☐
 børste tænder ☐	 pakke taske ☐	 gå i skole ☐	 huslige pligter ☐
 tage tøj på ☐	 spise ☐	 sport ☐	 socialt samvær ☐

- baseret på:

Down time (hviletid)

- Når man kommer hjem fra skole
 - (+ transport!).
- Mindst en time
- Valgfri aktivitet
 - Ofte på eget værelse – alene
 - Computer el.lign.
- Helst ikke krav om at skulle sidde og snakke med andre
 - - selv om forældrene gerne vil ...

Særinteresser

26

www.autismerädgiveren.dk
Sif Stewart-Ferrer • Cand.mag. (filos., antrop.)

The Brothers Brick

www.brothers-brick.com

27

www.autismerådgiveren.dk
Sif Stewart-Ferrer • Cand.mag. (filos., antrop.)

Motivation og socialt samspil

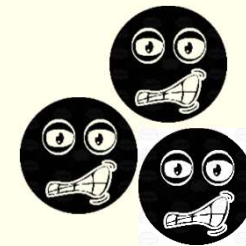
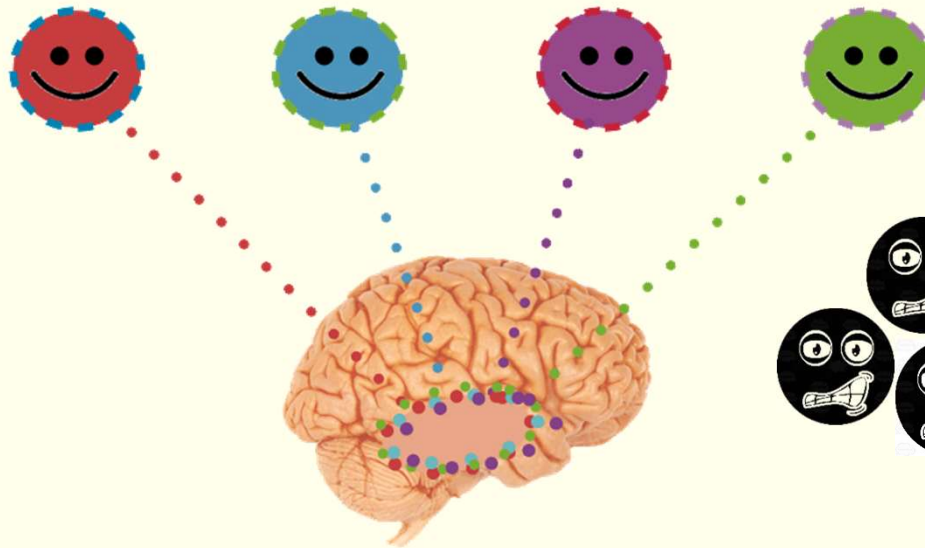

Motivation

Folk gør ALT, hvad de gør, fordi ...

dopamine endorphin oxytocin serotonin

Adrenalin,
Cortisol,
Noradrenalin
...

motivation – ASF

How my ASC brain works:

Motivation – NT-style

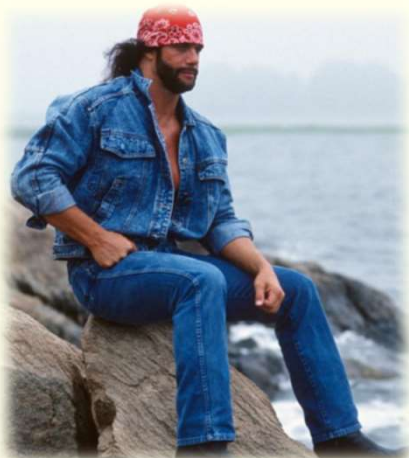
Social

- kan man være på flere måder

- Skal vi bare 'være sammen'?
- Eller skal vi være sammen – om noget?
- Sammen – om vores særinteresse...?
- Fagligt samvær!

Identitet og selvforståelse

Nogle gange føler man sig som Malinowski

Finde andre som én selv

Systematik, detaljefokus og eksekutive vanskeligheder

Systematik vs. eksekutive vanskeligheder

Hvordan er det f.eks.
når man er under
uddannelse?

”Detalje-fiksering”?

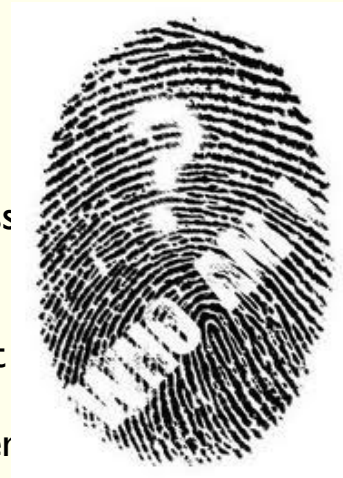

- Realitet: Autister vil gerne have detaljer og præmisser på plads, før vi begynder at beregne helheden.
- Det hedder ”grundighed” ;-)

Tekstanalyse = "Gerningsmands-profilering"!

- Psykologisk profil af hovedpersonen:
 - Hvem "er" han (personlighedsmæssigt)?
 - Hvordan blev han det (formet af oplevelser)?
 - Hvordan har bipersoner medvirket til at forme hovedpersonen?
- Evt. psykologisk profil af vigtigste bipersoner
- Evt. psykologisk profil af forfatteren:
 - Hvilke Temaer ser han/hun ud til at være optaget af?
 - Temaer: Check især tekstens *titel* og *slutning*
 - Aktuel tekst i relation til andre tekster
 - Aktuel tekst i relation til kendt livshistorie

Overvældende mange muligheder

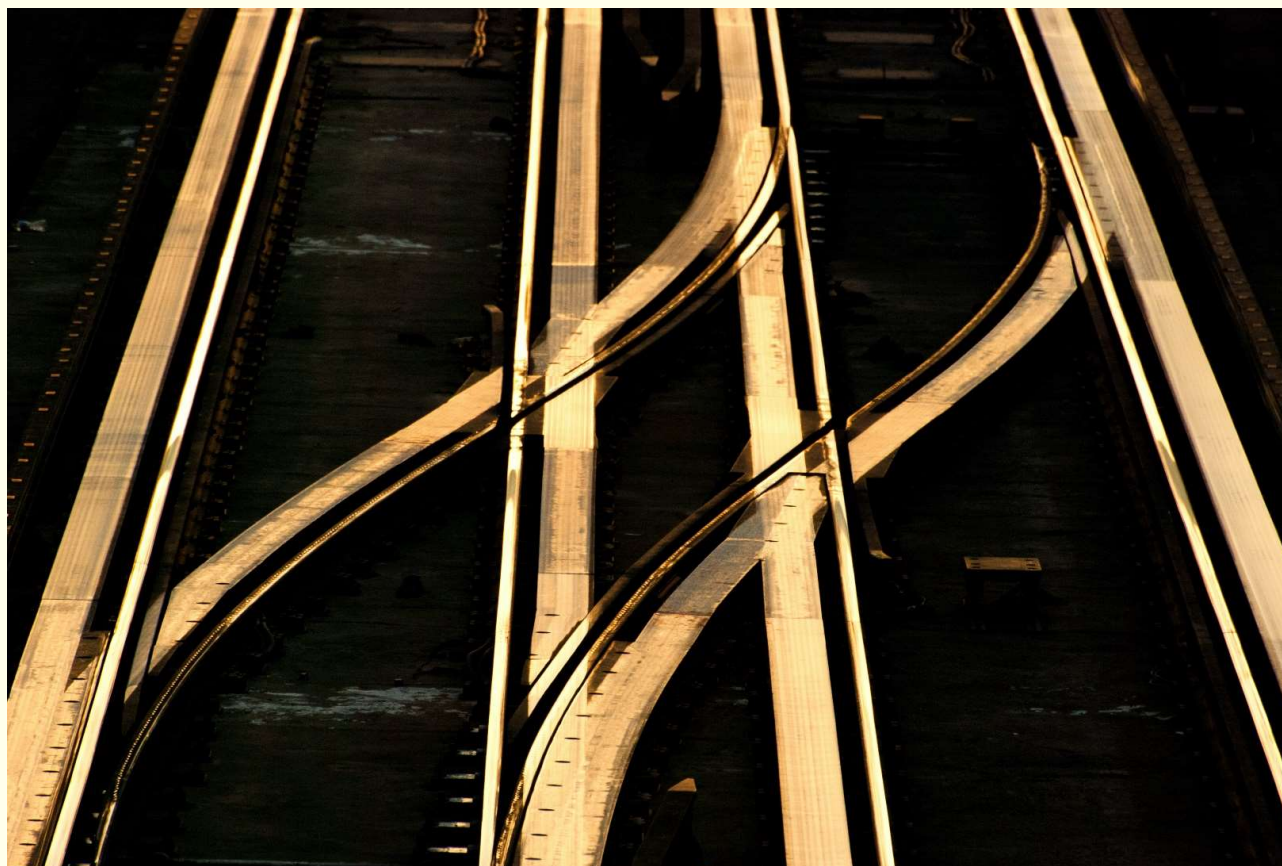
Uark!

Komme på rette spor

Sporskifte

Det gode autistiske liv

- Tid til særinteresser
- Alene uden misbilligelse
- Social kontakt med plads til anderledeshed
- Mødes på midten med NT'ere hvor vi kan lære om hinandens forskelligheder/kulturer uden fordomme
- Støttende omgivelser – især vigtigt i barndom og ungdom, da det danner fundamentet for evnen til at klare sig i en generelt meget fremmed verden

Sheldon Cooper, autist i TV-serien Big Bang Theory, benytter en Vulcan hilsen kendt fra TV-serien Star Trek. Vulcans minder meget om autister!

”Different – not less!”

Tak

sif@autismeraadgiveren.dk